

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Крикушенко О.Г.

*кандидат юридичних наук,
начальник Північно-Східного міжрегіонального
управління з питань виконання кримінальних
покарань та пробації Міністерства юстиції*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ТА ВІДВІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

Серед системи завдань, заходів та результатів Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, яка була схвалена Указом Президента України 20 травня 2015 року № 276/2015 є окремий п. 5.11, який визначає наступні напрями підвищення ефективності попередження злочинів і реабілітації засуджених та вдосконалення системами виконання покарань:

- розробка та практичне застосування сучасних підходів до управління пенітенціарними установами;
- вирішення проблеми переповненості установ виконання покарань;
- вдосконалення тюремної інфраструктури;
- залучення приватного сектору;
- вдосконалення етичних та дисциплінарних правил і механізмів внутрішнього контролю в пенітенціарних установах;
- вдосконалення системи відбування покарання неповнолітніми із забезпеченням їм права на продовження освіти й професійного навчання;
- впровадження індивідуалізованого підходу до відбування покарання;
- поліпшення заходів безпеки і пенітенціарних установах;
- розробка механізмів боротьби і попередження жорстокого поведіння у пенітенціарних установах шляхом здійснення зовнішнього нагляду та незалежного моніторингу;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо призначення покарання;

- зменшення кількості покарань, пов'язаних із позбавленням волі;
- розробка нормативної та інституційної бази для надання послуг пробації;
- перепрофілювання та навчання співробітників пенітенціарної служби для створення повноцінної сучасної служби пробації;
- забезпечення технічної бази для функціонування служби пробації [1].

Як вважають автори цього документу: «У наслідок реалізації цієї Стратегії судова система України та суміжні правові інститути працюватимуть, керуючись принципом верховенства права, ефективно, продуктивно та скоординовано, стануть підзвітними громадянам України, вільними від будь-якого політичного впливу та відповідатимуть стандартам і передовим практикам Європейського Союзу» [1].

З метою поширення знань щодо окремих стандартів і передових практик країн Європейського Союзу автор пропонує сучасним і майбутнім дослідникам у сфері виконання та відбування кримінальних покарань, зокрема, позбавлення волі, розглянути динаміку та стан використання цього виду покарання в наступних країнах Європи: Італія, Німеччина, Іспанія, Польща, Франція, Англія та Уельс, Україна та Грузія.

В письмовому звіті Ради Європи про кримінальну статистику, в розділі 1 – «Prison Populations» наводяться дані про еволюцію в'язничного населення в країнах Європи за 2005-2014 роки (Evolution of prison populations between 2005 and 2014) [2].

За даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини загальна кількість ув'язнених в Україні в 2015 році складала 72602 особи; в 2016 році – 69997 осіб; в 2017 році – 60399 осіб [3].

Дані про відносну кількість ув'язнених у розрахунку на 100 тис. населення відсутні у зв'язку з відсутністю офіційних даних про фактичну чисельність населення України.

Загальна та віднесена (на 100 тис. населення) кількість ув'язнених в окремих країнах Європи наводиться в таблиці 1.

Таблиця 1

**Еволюція тюремного населення в країнах Європи з 2005 по 2014 роки
(Evolution of prison populations between 2005 and 2014)**

Країна	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених	загальна кількість ув'язнених
Італія	<u>59649</u> 102,0	<u>38309</u> 65,2	<u>45612</u> 77,1	<u>55831</u> 93,6	<u>63981</u> 106,6	<u>68345*</u> <u>113,3</u>	<u>67104</u> 110,7	<u>66271</u> 111,6	<u>64835</u> 108,6	<u>54252</u> 89,3
Німеччина	<u>78992</u> 95,7	<u>79146</u> <u>96,0</u>	<u>77868</u> 94,6	<u>74706</u> 90,9	<u>73263</u> 89,3	<u>71634</u> 87,6	<u>70931</u> 86,8	<u>69268</u> 86,2	<u>67681</u> 84,1	<u>65710</u> 81,4
Іспанія	<u>61269</u> 138,9	<u>64120</u> 143,4	<u>66467</u> 147,0	<u>71778</u> 155,5	<u>78342</u> 167,6	<u>75859</u> 161,3	<u>71995</u> 156,0	<u>69621</u> 148,7	<u>68099</u> 145,7	<u>65931</u> 141,7
Польща	<u>82656</u> 216,5	<u>88647</u> 232,3	<u>90199</u> <u>236,6</u>	<u>83152</u> 218,2	<u>84003</u> 220,3	<u>80728</u> 211,5	<u>81382</u> 211,2	<u>84156</u> 221,1	<u>78994</u> 207,5	<u>77371</u> 203,5
Франція	<u>57582</u> 91,7	<u>57876</u> 91,5	<u>63500</u> 99,8	<u>66712</u> 104,2	<u>66307</u> 103,0	<u>66925</u> 103,4	<u>72326</u> 111,3	<u>76407</u> 117,1	<u>78363</u> 119,5	<u>77739</u> 118,0
Англія та Уельс	<u>76190</u> 142,6	<u>77982</u> 145,1	<u>79734</u> 147,4	<u>83194</u> 152,8	<u>83454</u> 152,3	<u>85002</u> 153,9	<u>85374</u> 152,0	<u>86048</u> 152,1	<u>83842</u> 147,2	<u>85509</u> 149,7
Україна	<u>179519</u> <u>381,1</u>	<u>165408</u> 353,8	<u>154055</u> 331,5	<u>148339</u> 321,1	<u>146394</u> 318,5	<u>152169</u> 332,4	<u>158532</u> 347,7	<u>151122</u> 332,5	<u>н/д</u> <u>н/д</u>	<u>92290</u> 204,0
Грузія	<u>8668</u> 200,6	<u>13419</u> 304,9	<u>18384</u> 418,3	<u>19507</u> 445,2	<u>19825</u> 452,1	<u>23684</u> 533,9	<u>24186</u> <u>541,2</u>	<u>23227</u> 516,4	<u>8868</u> 198,1	<u>10233</u> 227,9

* – напівжирним шрифтом виділені дані максимальної кількості ув'язнених в країні на протязі 10 років.

Зменшення загальної кількості ув'язнених в 2015-2017 роках пов'язане з масовою амністією 2014 року, на підставі якої було звільнено більш 15 тисяч осіб, що вдвічі більше ніж за всіма амністіями, які були виконані за попередні 7 років [4].

Не має відомостей про кількість ув'язнених, які тримаються в 29 установах Донецької та Луганської областей і 4 установах на тимчасово окупованій території АР Крим: на початок 2015 року в цих установах трималось більш 20 тис. осіб.

Також після прийнятті так званого «Закону Савченко» більш 10 тис. засуджених було звільнено на виконання вимог статті 72 КК України, в частині зарахування судом одного дня попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі [5].

Для ознайомлення з даними, які містять інформацію про основні наслідки умов тримання ув'язнених в країнах Європи пропонується наступна таблиця:

Таблиця 2

Інформація про основні наслідки умов тримання ув'язнених в країнах Європи станом на 01.09.2014 року

Країна	Загальна кількість ув'язнених	Кількість ув'язнених на 100 тис. населення	Смертність (на 10 тис. осіб)	Суїцид (на 10 тис. осіб)	Середня кількість ув'язнених на 1 працівника	Щоденні витрати на 1 особу (євро)	Щорічні витрати на 1 особу (тис. євро)	Щорічні витрати на утримання в'язнів (млн. євро)
Італія	54252	89,3	24,6	9,4	1,8	123,7	45,15	2449,5
Німеччина	65710	81,4	18,0	7,5	2,6	110,7	40,4	2739
Іспанія	65931	141,7	28,3	2,4	3,7	65,0	23,7	1447,9
Польща	77371	203,5	15,6	2,7	5,3	19,25	7,03	н/д
Франція	77739	118,1	26,3	15,6	2,7	96,03	35,05	2490
Англія та Уельс	85509	149,7	22,5	6,7	3,0	110,0	40,15	3356
Україна	92290	204,0	63,6	3,0	11,1	2,68	1,12	88,5
Грузія	10233	227,9	50	6,8	6,0	15,9	5,82	59,5

Враховуючи загальні вимоги до публікацій означеного виду автор пропонує також звернути увагу на проблему зростання кількості ув'язнених-іноземців, які відбувають позбавлення волі в країнах Європи.

Таблиця 3

**Кількість ув'язнених – іноземців в країнах Європи станом
на 01.09.2014 року**

Країна	Загальна кількість ув'язнених	Кількість ув'язнених іноземців	% від загальної кількості ув'язнених	Кількість ув'язнених іноземців на попередньому у слідстві	Кількість ув'язнених іноземців з країн ЄС
Італія	54252	17457	32,2%	6247	3828
Німеччина	65710	14688	18,9%	н/д	3836
Іспанія	65931	20125	30,5%	4316	4618
Польща	77371	19592	29,8%	5879	н/д
Франція	77739	10834	12,7%	1763	4252
Англія та Уельс	85509	524	0,7%	229	227
Україна	92290	1865	2,0%	581	29
Грузія	10233	248	2,4%	97	6

н/д – немає даних

За останніми даними МЗС України про кількість затриманих та засуджених громадян України станом на 01.01.2017 року в країнах Європи і США вона складає:

- в США – затримано – 410, засуджено – 6;
- в Італії – затримано – 152, засуджено – 57;
- в Німеччині: відповідно: 230 та 65;
- в Іспанії: 463 та 68;
- в Польщі: 7756 та 496;
- у Франції: 86 та 0;
- у Великій Британії: 48 та 1.

Тобто, проблема зростання кількості ув'язнених-іноземців набуває, а в окремих країнах вже набула, статус складової частини міжнародної міграційної політики.

Автор сподівається, що відкритий дискурсивний підхід до вирішення вищезазначених питань має сприяти та реально забезпечити саме стратегічний шлях Євроінтеграційного виміру України в сфері виконання та відбування кримінальних покарань.

Список використаних джерел:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 року №276 / 2015 // Офіційний Вісник України від 02.06.2015 року – № 41 – ст. 1267.
2. Council of Europe Annual Statistics. SPASE – Prison Populations. Survey 2014 Strasbourg. 2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pc-cp.space/documents>.
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс] : Режим доступу: www.otbudsmann.gov.ua.
4. Про амністію у 2014 році: Закон України від 08.04.2014 року № 1185-VIII // Відомості Верховної Ради, 2014, №23, ст. 868.
5. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання: Закон України від 26.11.2015 року № 838- VIII // Голос України від 23.12.2015 року № 242.